

**Previzibilitatea noțiunii de „măsuri de prevedere”
în cazul infracțiunilor de ucidere din culpă și vătămare corporală din culpă**

Dr. Valentina Dinu

Cadru didactic asociat, Facultatea de Drept, Universitatea din București

Rezumat: *Prezentul articol își propune să analizeze în ce măsură noțiunea de măsuri de prevedere este totuși una previzibilă în contextul în care acest aspect a fost pus în discuție de nenumărate ori sub forma invocării unor excepții de neconstituționalitate care au fost respinse de Curtea Constituțională. În special în contextul Deciziilor Curții Constituționale nr. 405/2016 privind infracțiunea de abuz în serviciu, respectiv nr. 518/2017 privind infracțiunea de neglijență în serviciu, se pune problema dacă inculpații pot fi condamnați cu respectarea dispozițiilor constituționale pentru varianta agravată a așa-numitei „culpe profesionale” dacă au încălcat măsuri de prevedere cuprinse în norme inferioare legii, cuprinse chiar în fișe ale postului, regulamente de ordine interioară, diverse ordine de ministru sau hotărâri de Guvern.*

Cuvinte cheie: *măsuri de prevedere, uciderea din culpă, vătămarea corporală din culpă, Curtea Constituțională, culpa profesională.*

The predictability of the notion of "preventive measures" in the case of the crimes of manslaughter and culpable bodily harm

Abstract: *This article aims to analyze to what extent the notion of precautionary measures is nevertheless a predictable one in the context in which this aspect has been discussed countless times in the form of invoking some exceptions of unconstitutionality that were rejected by the Constitutional Court. Especially in the context of the Decisions of the Constitutional Court no. 405/2016 regarding the crime of abuse of office, respectively no. 518/2017 regarding the crime of negligence in the service, the question arises whether the defendants can be sentenced in compliance with the constitutional provisions for the aggravated version of the so-called "professional fault" if they have violated provisions contained in norms below the law, contained even in files of post, internal order regulations, various ministerial orders or Government decisions.*

Key words: *precautionary measures, manslaughter, personal injury, Constitutional Court, professional fault.*

ASPECTE INTRODUCTIVE

Conform art. 192 alin. (2) C.pen., *„Uciderea din culpă ca urmare a nerespectării **dispozițiilor legale** ori a **măsurilor de prevedere** pentru exercițiul unei profesii sau meserii ori pentru efectuarea unei anumite activități se pedepsește cu închisoarea de la 2 la 7 ani. Când încălcarea dispozițiilor legale ori a măsurilor de prevedere constituie prin ea însăși o infracțiune se aplică regulile privind concursul de infracțiuni”*.

De asemenea, potrivit art. 196 alin. (3) C.pen., *„Când fapta prevăzută în alin. (2) a fost săvârșită ca urmare a nerespectării **dispozițiilor legale** sau a **măsurilor de prevedere** pentru exercițiul unei profesii sau meserii ori pentru efectuarea unei anumite activități, pedeapsa este închisoarea de la 6 luni la 3 ani sau amenda”*, fapta de la alin. (2) fiind *„fapta de la art. 194 alin. (1) C.pen. săvârșită din culpă”*, adică lovirea sau orice altă faptă cauzatoare de suferințe fizice care a cauzat una din următoarele consecințe: a) o infirmitate; b) leziuni traumatice sau afectarea sănătății unei persoane, care au necesitat, pentru vindecare, mai mult de 90 de zile de îngrijiri medicale; c) un prejudiciu estetic grav și permanent; d) avortul; e) punerea în primejdie a vieții persoanei.

Aceeași modalitate de reglementare a ales-o legiuitorul și în Codul penal anterior de la 1968¹, unde ambele infracțiuni aveau aceeași variantă agravată, referindu-se tot la încălcarea unor măsuri de prevedere². Această sintagmă a venit ca o modificare de paradigmă în sensul menționării în concret care sunt „regulile referitoare la exercițiul profesiei sau meseriei”, astfel cum era menționat în Codul penal de la 1936 în cazul uciderii din culpă, anume „dispozițiile legale” și „măsurile de prevedere”, aspect care pune însă în continuare probleme, după cum vom vedea³. În același cod de la 1936, vătămarea corporală din culpă nu avea prevăzută o variantă agravată în forma culpei profesionale⁴.

Astfel, în cazul în care nu au fost respectate dispoziții legale sau măsuri de prevedere din cadrul unei profesii sau meserii ori pentru efectuarea unei anumite activități și a fost produsă una din consecințele enunțate din culpă, se va reține varianta agravată a

¹ Publicat în M.Of., Partea I nr. 65 din 16 aprilie 1997 (www.lege5.ro).

² **Art. 178 alin. (2) Codul penal din 1968**

Uciderea din culpă ca urmare a nerespectării dispozițiilor legale ori a măsurilor de prevedere pentru exercițiul unei profesii sau meserii, ori pentru efectuarea unei anumite activități, se pedepsește cu închisoare de la 2 la 7 ani.

Art. 184 alin. (3) Codul penal din 1968

Când săvârșirea faptei prevăzute în alin. 1 este urmarea nerespectării dispozițiilor legale sau a măsurilor de prevedere pentru exercițiul unei profesii sau meserii, ori pentru îndeplinirea unei anumite activități, pedeapsa este închisoarea de la 3 luni la 2 ani sau amenda.

³ **Art. 467 Codul penal din 1936**

Acela care, fără intenție, cauzează din orice culpă moartea unui om, comite delictul de omucidere prin imprudență și se pedepsește cu închisoare corecțională de la unu la 3 ani și amendă de la 2.000 la 5.000 lei.

Dacă infractorul a cauzat moartea altuia prin nepriceperea profesiunii sau meseriei sale, ori prin nesocotirea sau nerespectarea regulilor referitoare la exercițiul acesteia, pedeapsa este închisoarea corecțională de la 2 la 5 ani și amenda de la 5.000 la 20.000 lei.

⁴ **Art. 476 Codul penal din 1936**

Acela care, fără intenție, săvârșește din orice culpă vreuna din faptele prevăzute în art. 471, 472, 473 și 475, comite delictul de vătămare a integrității corporale sau sănătății prin imprudență și se pedepsește cu închisoare corecțională de la una la 6 luni și amendă de la 1.000 la 2.000 lei în cazul art. 471 și 472, cu închisoare corecțională de la 6 luni la 2 ani și amendă de la 2.000 la 3.000 lei în cazul art. 473 și cu pedeapsa din art. 467, în cazul art. 475.

infracțiunilor menționate. Cu alte cuvinte, este vorba despre o culpă profesională, legiuitorul considerând că este mai grav ca o persoană să aibă o conduită culpabilă în contextul în care îi fusese deja atrasă atenția asupra unor aspecte care, în cazul nerespectării, ar putea conduce la consecințe defavorabile sau, dată fiind profesia, meseria sau activitatea pe care o desfășoară, ar fi putut și ar fi trebuit să prevadă că există anumite norme care i-ar impune o anumită conduită⁵. Practic, astfel cum s-a arătat în doctrina mai veche, *„specific culpei profesionale este interferența în câmp subiectiv a unui element aparte: cunoașterea de către făptuitor a dispozițiilor sau regulilor prescrise în domeniul în care acționează. Făptuitorul răspunde penal numai atunci când a cunoscut dispozițiile sau regulile respective și a acționat fără să țină seama de ele sau nu le-a cunoscut, dar trebuia și avea posibilitatea să le cunoască”*⁶.

Deși se referă la măsuri de prevedere, acest aspect nu este de natură a limita sfera culpei, ci doar a evidenția faptul că subiectul activ are obligația de a respecta o anumită conduită atunci când desfășoară o meserie, profesie sau o anumită activitate, fie că în cazul concret a prevăzut producerea rezultatului, dar a considerat fără temeii că nu se va produce, fie că nu l-a prevăzut, dar, mai ales prin prisma acestor obligații, trebuia și putea să îl prevadă⁷.

La nivel doctrinar, măsurile de prevedere au fost considerate ca fiind *„norme stipulate în legislația secundară (hotărâri de Guvern, regulamente etc.)”*⁸. Într-o altă opinie, s-a arătat că *„din punct de vedere formal, sursa acestor măsuri de prevedere poate fi orice act, cu caracter normativ sau individual, dacă prin acesta se stabilesc măsuri de prevedere în sarcina beneficiarului”*, fiind, de altfel, atrasă atenția asupra faptului că uciderea din culpă va avea de cele mai multe ori un caracter agravat având în vedere multitudinea actelor normative⁹. Autorii nu menționează însă dacă măsurile de prevedere sunt stipulate direct în legislația secundară sau, dimpotrivă, sunt prevăzute în norme de rangul legii, iar mai apoi sunt concretizate în norme infralegale, această ultimă metodă fiind considerată constituțională, așa cum vom arăta în cele ce urmează. În caz contrar, dacă măsurile de prevedere ar fi prevăzute exclusiv la nivelul legislației inferioare, ar risca să încalce standardul constituțional de previzibilitate.

Această modalitate de reglementare nu este una singulară, existând și la nivelul altor state¹⁰. Codul penal spaniol nu se referă nici măcar la o categorie de dispoziții a căror încălcare ar conduce la reținerea unei variante agravate a uciderii din culpă, ci prevede doar că: *„Atunci când uciderea din culpă este comisă în contextul utilizării unui vehicul cu motor, a unei motorete sau a unei arme de foc, se va aplica, în plus, și respectiva pedeapsă de privare de dreptul de a conduce vehicule cu motor și motoare sau de dreptul de a deține arme și*

⁵ A se vedea, în acest sens, și Decizia C.C.R. nr. 404/2023 unde s-a arătat că: *„Dispozițiile legale și măsurile de prevedere care guvernează un domeniu de activitate sau altul permit identificarea situațiilor în care exercițiul unor profesii sau al unor meserii ori efectuarea unor anumite activități poate cauza moartea unor persoane, atrăgând astfel atenția celor care le efectuează să lucreze cu toată prudența”*.

⁶ R. Bodea în Codul penal comentat, Vol. II. Partea specială, Ed. Hamangiu, București, 2008, p. 195.

⁷ În același sens, a se vedea Gh. Mateuț în Codul penal comentat, Vol. II. Partea specială, Ed. Hamangiu, București, 2008, p. 139.

⁸ M. Udroi, Sinteze de Drept penal. Partea specială, vol. I, ed. 2, Ed. C.H. Beck, București, 2021, p. 101.

⁹ S. Bogdan, D.A. Șerban, Drept penal. Partea Specială. Infracțiuni contra persoanei și contra înfăptuirii justiției, ed. a II-a, Ed. Universul Juridic, București, 2020, p. 105.

¹⁰ Pentru o enumerare detaliată a mai multor reglementări europene, a se vedea C. Ghigeci, Drept penal. Partea specială. Vol. I. Infracțiuni contra persoanei și infracțiuni contra patrimoniului, Ed. Solomon, București, 2020, p. 77 și urm.

*dreptul de port armă, pentru o perioadă de la unu la șase ani*¹¹ și că „*Atunci când uciderea din culpă a fost comisă din neglijență profesională, se va aplica, în plus, pedeapsa de decădere specială din dreptul de a exercita profesia, meseria sau funcția pe o perioadă de la trei la șase ani*”¹². Există însă și situații când această variantă agravată a culpei profesionale nu este prevăzută de lege, cum este cazul Codului penal german¹³.

Codul penal francez se referă la o obligație de prudență sau de securitate impusă de *lege sau de regulament*, precizând astfel expres care sunt categoriile de acte normative unde se pot regăsi aceste obligații¹⁴. Codul penal italian este mai restrictiv cel puțin din punctul de vedere al domeniului unde se aplică, prevăzând ca se reține o variantă agravată a uciderii din culpă atunci când aceasta este comisă „*prin încălcarea normelor de prevenire a accidentelor la locul de muncă*”¹⁵, cuprinzând în continuare un articol dedicat uciderii într-un accident rutier¹⁶, iar mai apoi unul care se referă la „*răspunderea din culpă pentru deces sau vătămări corporale în mediul medical*”¹⁷.

După cum se poate observa, și alte state europene prevăd această variantă agravată a uciderii din culpă, respectiv a vătămării corporale din culpă, fără să precizeze expres normele unde ar trebui să se regăsească obligațiile încălcate de subiectul activ.

Având în vedere dezideratul de previzibilitate din domeniul dreptului penal în special, enunțat în repetate rânduri chiar de Curtea Constituțională¹⁸, noțiunea de „măsuri de prevedere” nu ar părea, cel puțin la prima vedere, una dintre „cele mai previzibile” existente în Codul penal sau în alte legi speciale. În același timp, nu există o definiție a acestor măsuri de prevedere nici în Codul penal, nici în legislația specială, ceea ce este, de altfel, firesc, având în vedere multitudinea de acte normative existente în fondul activ al legislației la momentul actual.

De aceea, s-a pus în mod normal problema previzibilității acestei noțiuni, iar mai multe excepții de neconstituționalitate au fost ridicate pe acest subiect. În cele ce urmează,

¹¹ Art. 142 alin. (2) din Codul penal spaniol (www.codexpenal.just.ro).

¹² Art. 142 alin. (3) din Codul penal spaniol (www.codexpenal.just.ro).

¹³ **Art. 222. Uciderea din culpă**

Persoana care, din culpă, cauzează moartea unei alte persoane se pedepsește cu închisoarea de până la 5 ani sau cu amendă.

¹⁴ **Art. 221-6**

Faptul de a provoca, în condițiile și conform distincțiilor prevăzute la articolul 121-3, prin stângăcie, imprudență, neatenție, neglijență sau nerespectare a unei obligații de precauție sau siguranță impuse prin lege sau regulament, decesul altei persoane constituie omucidere involuntară, pedepsită cu trei ani închisoare și 45.000 de euro amendă.

¹⁵ **Art. 589. Uciderea din culpă**

Cel care provoacă din culpă decesul unei persoane este pedepsit cu închisoare de la 6 luni la 5 ani.

Dacă fapta este comisă prin încălcarea normelor de prevenire a accidentelor la locul de muncă pedeapsa este închisoarea de la 2 la 7 ani.

¹⁶ **Art. 589-bis. Uciderea într-un accident rutier**

Cel care provoacă din culpă decesul unei persoane prin încălcarea normelor de reglementare a circulației rutiere este pedepsit cu închisoare de la 2 la 7 ani.

¹⁷ **Art. 590-sexies. Răspunderea din culpă pentru deces sau vătămări corporale în mediu medical**

Dacă faptele prevăzute de art. 589 și 590 sunt comise atunci când se practică o profesie medicală, se aplică pedepsele prevăzute aici, cu excepția dispozițiilor de la alin. 2.

¹⁸ Decizia C.C.R. nr. 603 din 6 octombrie 2015, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 845 din 13 noiembrie 2015, Decizia C.C.R. nr. 30 din 27 ianuarie 2016, publicată în M.Of., Partea I, nr. 117 din 16 februarie 2016; Decizia C.C.R. nr. 619 din 11 octombrie 2016, publicată în M.Of., Partea I, nr. 6 din 4 ianuarie 2017 (www.lege5.ro).

vom analiza poziția Curții Constituționale sub acest aspect pentru a vedea dacă este îndeplinit standardul de claritate și previzibilitate al legii (I), dar și practica judiciară în materie pentru a observa care sunt astfel de „măsuri de prevedere” și în ce context au fost considerate „suficient de previzibile” pentru inculpați (II).

I. MĂSURILE DE PREVEDERE ÎN CONCEPȚIA CURȚII CONSTITUȚIONALE

Tocmai având în vedere toate cele menționate în cele de mai sus, dar și ținând cont de deciziile Curții Constituționale vizând neconstituționalitatea art. 297 – Abuzul în serviciu¹⁹ și a art. 298 – Neglijența în serviciu²⁰, Curtea a fost sesizată cu mai multe excepții de neconstituționalitate vizând aceeași problemă, respectiv faptul că noțiunea de „măsuri de prevedere” din cadrul infracțiunilor de vătămare corporală din culpă, respectiv ucidere din culpă nu ar respecta standardul de previzibilitate și claritate al legii.

În motivarea excepțiilor de neconstituționalitate ce au stat la baza pronunțării deciziilor Curții Constituționale în materie s-au adus o serie de argumente, cele mai multe centrate pe aceleași aspecte considerate a contraveni prevederilor Constituției. Astfel, s-a arătat că art. 192 alin. (2) C.pen. nu răspunde exigențelor privind claritatea și previzibilitatea legii penale, întrucât textul de lege este extrem de general, făcând trimitere *in abstracto* la „dispoziții legale” și „măsuri de prevedere”. Autorii au susținut că nu se poate deduce, pe de o parte, dacă sunt vizate dispoziții cuprinse numai în acte normative primare (legi și ordonanțe) sau cele cuprinse în orice act normativ, iar, pe de altă parte, în ce acte normative ar trebui să se regăsească măsurile de prevedere pentru a se putea constata o eventuală nerespectare a lor. În mod firesc, au invocat decizia Curții Constituționale nr. 405/2016 privitoare la infracțiunea de abuz în serviciu prev. de art. 297 C.pen., prin care s-a decis că dispoziția este constituțională numai dacă prin sintagma „îndeplinește” în mod defectuos se înțelege „îndeplinește prin încălcarea legii”, în sensul său de legislație primară, respectiv lege ca act emis de Parlament, ordonanță de urgență a Guvernului și ordonanță simplă a Guvernului (Decizia nr. 404/2023²¹); s-a mai precizat că incriminarea criticată are un caracter general, astfel că acțiunile și inacțiunile – raportate la activitățile pe care le desfășoară un practicant al unei profesii sau meserii – pot fi menționate în cuprinsul altor acte normative decât legea penală sau în fișa postului ori pot fi situații de fapt, nereglementate în scris. Ca un element de „noutate”, s-a precizat și că se încalcă principiul discriminării, întrucât „aceiași act poate fi interpretat de un procuror ca fiind corespunzător, iar de un altul ca defectuos” (Decizia nr. 499/2018²²); de asemenea, în motivarea unei excepții de neconstituționalitate ce viza și o dispoziție din O.U.G. nr. 195/2002²³, dar și a noțiunii de „măsuri de prevedere” din cadrul art. 192 alin. (2) C.pen., s-a invocat că se lasă spațiu arbitrariului, întrucât legiuitorul nu definește această noțiune, astfel că se deschide

¹⁹ Decizia C.C.R. nr. 405 din 15 iunie 2016, publicată în M.Of., Partea I, nr. 517 din 8 iulie 2016 (www.lege5.ro).

²⁰ Decizia C.C.R. nr. 518 din 6 iulie 2017, Publicată în M.Of., Partea I, nr. 765 din 26 septembrie 2017 (www.lege5.ro).

²¹ Publicată în M.Of., Partea I nr. 1046 din 17 noiembrie 2023 (www.lege5.ro).

²² Publicată în M.Of., Partea I nr. nr. 966 din 15 noiembrie 2018 (www.lege5.ro).

²³ Art. 35 alin. (1) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 195/2002: Participanții la trafic trebuie să aibă un comportament care să nu afecteze fluenta și siguranța circulației, să nu pună în pericol viața sau integritatea corporală a persoanelor și să nu aducă prejudicii proprietății publice ori private.

posibilitatea ca fiecare organ judiciar să aibă o interpretare proprie și, deci, subiectivă a normei (Decizia nr. 204/2022²⁴).

În una din primele decizii ale Curții Constituționale unde s-a pus problema neconstituționalității art. 192 alin. (2) C.pen., autorii excepției au invocat inclusiv faptul că sintagma „unei anumite activități” este neconstituțională, întrucât nu se poate determina cu exactitate care sunt acțiunile sau inacțiunile interzise de lege (Decizia nr. 772/2016²⁵).

O altă motivare a excepției de neconstituționalitate a existat pentru textul din reglementarea anterioară, respectiv art. 184 alin. (4) C.pen. de la 1968, menționându-se că „*prin stabilirea agravantei prevăzute la art. 184 alin. 4 din Codul penal se instituie o discriminare între cetățeni în sensul incriminării și pedepsirii în mod diferit a aceleiași fapte săvârșite din culpă. Se arată că, în condițiile existenței culpei, nerespectarea dispozițiilor legale sau a măsurilor de prevedere nu mai prezintă relevanță sub aspect subiectiv, așa încât pedepsirea mai gravă în acest caz creează în mod nejustificat o discriminare*” (Decizia nr. 653/2006²⁶).

Respingând excepțiile de neconstituționalitate de fiecare dată, Curtea a constatat că varianta agravată a infracțiunii prevăzute de art. 192 alin. (2) C.pen. îndeplinește standardul de previzibilitate și claritate al legii astfel cum a fost dezvoltat și în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului. De asemenea, infracțiunea nu permite prin natura ei o enumerare exhaustivă a măsurilor de prevedere - pentru exercițiul unei profesii sau meserii ori pentru efectuarea unei anumite activități - a căror nerespectare este susceptibilă să provoace moartea unei persoane, interpretarea fiind realizată de organele judiciare²⁷. Reiterând cele expuse de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Curtea a mai menționat că „*numeroase legi folosesc, prin forța lucrurilor, formule mai mult sau mai puțin vagi, a căror interpretare și aplicare depind de practică. Oricât de clar ar fi redactată o normă juridică, în orice sistem de drept, există un element inevitabil de interpretare judiciară, inclusiv într-o normă de drept penal*”²⁸. Totodată, a mai precizat Curtea că sintagma „în desfășurarea unei activități” este una clară și previzibilă, având în vedere că se referă la acele activități pentru a căror desfășurare există dispoziții legale sau măsuri de prevedere „*tocmai în considerarea faptului că orice neatenție în efectuarea acestora poate avea consecințe grave, constând chiar în pierderea vieții uneia sau a mai multor persoane*”. În același timp, nu poate fi vorba nici de atingerea principiului egalității în drepturi, câtă vreme dispozițiile legale se aplică, fără nicio discriminare, tuturor persoanelor care au săvârșit fapta prevăzută de legea penală, cu consecințele și în împrejurările stabilite de lege²⁹.

Nu în ultimul rând, menționăm în acest context faptul că, după ce Curtea Constituțională a pronunțat Decizia nr. 405/2016 amintită în cele de mai sus, în practică s-a ivit totuși problema dacă nu este posibil ca respectiva conduită cerută de normă subiectului activ să fie prevăzută cu titlu general la nivelul legislației primare, iar în concret să fie particularizată cu acte emise în executarea legilor și ordonanțelor Guvernului³⁰. După cum s-a constatat și în doctrină, pare ca aceasta să fie direcția urmată de instanțe, în sensul în care

²⁴ Publicată în M.Of., Partea I nr. 821 din 19 august 2022 (www.lege5.ro).

²⁵ Publicată în M.Of., Partea I nr. 315 din 3 mai 2017 (www.lege5.ro).

²⁶ Publicată în M.Of., Partea I nr. 903 din 7 noiembrie 2006 (www.lege5.ro).

²⁷ Decizia nr. 404/2023, Decizia nr. 204/2022 (www.lege5.ro).

²⁸ Decizia nr. 499/2018 (www.lege5.ro).

²⁹ Decizia nr. 653/2006 (www.lege5.ro).

³⁰ A se vedea și Minuta Întâlnirii președinților secțiilor penale ale Înaltei Curți de Casație și Justiție și Curților de apel, Târgu Mureș, 29-30 septembrie 2016, p. 89, disponibilă pe www.inm-lex.ro.

se poate discuta despre infracțiunea de abuz în serviciu și atunci când este identificată „încălcarea unei dispoziții legale, chiar și a uneia generale, care reglementează la nivel de principii activitatea funcționarului sau numește atribuțiile sale de serviciu într-o manieră generică”³¹. Cu toate acestea, credem că prin această interpretare se lipsește de conținut decizia Curții Constituționale, care tocmai această consecință a dorit să fie preîntâmpinată, în sensul de a nu avea conduite concrete prevăzute doar la nivelul legislației inferioare legii. În momentul în care legea este extrem de generală și doar hotărârea de Guvern, ordinul de ministru etc. o particularizează, se ajunge, în fapt, la revenirea la noțiunea de „îndeplinire defectuoasă” pe care Curtea a considerat-o lipsită de previzibilitate.

Pornind însă de la această problemă ivită în practică, se pune totuși întrebarea dacă, prin respingerea excepțiilor de constituționalitate ridicate cu privire la art. 192 alin. (2) C.pen., Curtea nu este ea însăși de acord în definitiv cu a doua interpretare și în ceea ce privește infracțiunea de abuz în serviciu. Practic, în deciziile amintite, Curtea afirmă că, dată fiind vastitatea domeniului (aspect valabil și pentru îndatoririle de serviciu), este imposibil ca toate conduitele să fie prevăzute la nivelul legislației primare, nefiind o problemă de constituționalitate a textului că se referă la măsurile de prevedere, fără să fie definite în vreun fel în lege.

De aceea, se ridică întrebarea care sunt aceste măsuri de prevedere în concret.

II. MĂSURI DE PREVEDERE ÎN CONCRET

Pentru că problema culpei profesionale se pune de cele mai multe ori în legătură cu accidentele de circulație (**A**), dar și cu accidentele de muncă (**B**), vom insista asupra acestor două probleme, aspectele relevate din practică putând fi valabile pentru orice alt domeniu unde există norme ce trebuie însușite și respectate de către cetățeni, în caz contrar putând să răspundă pentru o variantă agravată a infracțiunilor analizate. Pentru că în cazul accidentelor de muncă se vor reține de cele mai multe ori în concurs și infracțiunile de neluare/nerespectare a măsurilor legale de securitate și sănătate în muncă, măsurile de prevedere vor fi tocmai măsurile legale de securitate și sănătate în muncă. De aceea, în mod firesc, vom analiza și opinia Curții Constituționale cu privire la ne/constituționalitatea acestei din urmă noțiuni.

A. Accidentele de circulație

De cele mai multe ori, problema culpei profesionale se pune în practică în legătură cu accidentele de circulație, astfel că măsurile de prevedere sunt prevăzute în Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 195/2002 privind circulația pe drumurile publice³² și Regulamentul aferent de punere în aplicarea a acesteia³³. Deși este o normă ce face parte din legislația primară, și aceasta conține prevederi ce nu sunt tocmai punctuale din perspectiva conduitei ce trebuie urmate. Spre exemplu, art. 35 alin. (1) din acest act normativ prevede că „Participanții la trafic trebuie să aibă un comportament care să nu afecteze fluența și

³¹ S. Bogdan, D.A. Șerban, Drept penal. Partea Specială. Infracțiuni contra patrimoniului, contra autorității, de corupție, de serviciu, de fals și contra ordinii și liniștii publice, Ed. Universul Juridic, București, 2020, p. 375.

³² Republicată în M.Of., Partea I nr. 670 din 3 august 2006 (www.lege5.ro).

³³ Adoptat prin Hotărârea nr. 1391/2006, publicat în M.Of., Partea I nr. 876 din 26 octombrie 2006 (www.lege5.ro).

siguranța circulației, să nu pună în pericol viața sau integritatea corporală a persoanelor și să nu aducă prejudicii proprietății publice ori private". Cu toate acestea, norma trebuie coroborată cu alte articole unde se prevăd expres conduitele participanților la trafic care sunt acuzați că încalcă în concret regulile de circulație.

În legătură cu acest aspect, într-o cauză în care inculpata a fost trimisă în judecată pentru săvârșirea infracțiunii de ucidere din culpă în varianta agravată reținându-se că a încălcat tocmai acest articol 35 alin. (1) din O.U.G. nr. 195/2002, a fost invocată excepția de neconstituționalitate a acestuia, motivat de faptul că nu este menționată expres conduita pe care trebuie să o aibă participanții la trafic, fiind un aspect ce este lăsat la aprecierea subiectivă a organelor judiciare.

Prin Decizia nr. 414/2020³⁴, Curtea Constituțională a respins excepția de neconstituționalitate, arătând că „*textul de lege criticat este o normă generală care obligă la un comportament preventiv pentru protecția valorilor nominalizate: viața, integritatea corporală a persoanelor și proprietatea publică sau privată*". În cazul particular al autoarei excepției, comportamentul la care face referire art. 35 alin. (1) din O.U.G. nr. 195/2002 era reglementat în art. 135 lit. h) din Regulamentul de aplicare a Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 195/2002 privind circulația pe drumurile publice, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1391 din 4 octombrie 2006, respectiv, „*Conducătorul de vehicul este obligat să acorde prioritate de trecere și în următoarele situații: (...) h) pietonului care traversează drumul public, prin loc special amenajat, marcat și semnalizat corespunzător ori la culoarea verde a semaforului destinat lui, atunci când acesta se află pe sensul de mers al vehiculului*". De aceea, Curtea a considerat că acest comportament este prevăzut în concret în cele două acte normative enumerate, iar enumerarea exhaustivă a tuturor faptelor prin care să nu se afecteze fluenta și siguranța circulației, să nu se pună în pericol viața sau integritatea corporală a persoanelor și să nu se aducă prejudicii proprietății publice sau private nu este posibilă. În același timp, persoana care a obținut un permis de conducere a efectuat pregătiri teoretice și practice prin cursuri organizate de unități autorizate, astfel că nu se poate susține că nu cunoaște comportamentul la care face referire textul de lege criticat.

Concepția Curții Constituționale este „verificată” și în practica judiciară, unde, spre exemplu, inculpatul a fost condamnat pentru infracțiunea de ucidere din culpă în varianta agravată reținându-se că a încălcat prevederile art. 35 alin. (1) din O.U.G. nr. 195/2002, dar și ale art. 51 din același act normativ, respectiv: „*Conducătorul unui vehicul care circulă în spatele altuia are obligația de a păstra o distanță suficientă față de acesta, pentru evitarea coliziunii*”, întrucât a adormit la volan și nu a păstrat distanța de siguranță față de vehiculul din fața sa, intrând în coliziune directă cu acesta cu consecința decesului pasagerului din dreapta față al autoturismului condus de inculpat³⁵. Într-o altă speță, s-a reținut încălcarea aceluiași dispoziții ale art. 35 alin. (1) din O.U.G. nr. 195/2002, coroborate cu cele ale art. 48³⁶, art. 49³⁷ și art. 72 alin. (2)³⁸ din același act normativ, întrucât inculpatul a „surprins și

³⁴ Publicată în M.Of., Partea I nr. 57 din 19 ianuarie 2021, (www.lege5.ro). Aceleași considerente au fost avute în vedere de Curtea Constituțională și cu ocazia soluționării excepției de neconstituționalitate invocate în legătură cu același articol art. 35 alin. (1) din O.U.G. nr. 195/2002, respingând excepția prin Decizia nr. 204/2022 menționată în cele de mai sus și privitor la dispozițiile art. 192 alin. (2) C.pen.

³⁵ Jud. Timișoara, Secția penală, sentința penală nr. 978/2024 (www.rejust.ro).

³⁶ Art. 48. Conducătorul de vehicul trebuie să respecte regimul legal de viteză și să o adapteze în funcție de condițiile de drum, astfel încât să poată efectua orice manevră în condiții de siguranță.

³⁷ Art. 49 alin. (1) Limita maximă de viteză în localități este de 50 km/h.

accidentat victima, care era angajată regulamentar în traversarea părții carosabile, pe trecerea de pietoni, marcată și semnalizată corespunzător”³⁹.

Acționându-se „în cascadă”, după cum am putut observa, nu doar dispozițiile art. 192 alin. (2) C.pen. au fost criticate din punctul de vedere al (ne)constituționalității acestora, ci și ale mai multor dispoziții din O.U.G. nr. 195/2002. Chiar și cu privire la art. 51 menționat în cele de mai sus, s-a invocat că ar cuprinde noțiuni abstracte, ambigue, cum ar fi „distanță suficientă”. Curtea a respins excepția de neconstituționalitate, reiterând faptul că este firesc să se apeleze la o tehnică tip de reglementare, respectiv recurgerea mai degrabă la categorii generale decât la liste exhaustive, revenind organelor judiciare aplicarea în concret a acestor norme în funcție de particularitatea fiecărei spețe⁴⁰.

Cu toate acestea, art. 35 alin. (1) din O.U.G. nr. 195/2002, ca și alte texte prevăzute de acest act, rămâne o dispoziție cu caracter general, o normă cadru care trebuie completată cu alte prevederi cu caracter special, aplicate în concret în speța dedusă judecătii. Faptul că instanța de contencios constituțional a considerat că sunt prevederi conforme cu Constituția României nu înseamnă că vor putea fi aplicate singure, necoroborate cu alte prevederi care să menționeze în concret conduita ce îi va fi imputată inculpatului considerat vinovat de producerea accidentului⁴¹. Spre exemplu, în sarcina inculpaților s-a reținut că au încălcat prevederile art. 35 din O.U.G. nr. 195/2002, dar și pe cele ale art. 48 și 49 din același act normativ, referitoare la limita de viteză în localități, precum și la adaptarea de către conducătorul de vehicul în funcție de condițiile de drum, astfel încât să poată efectua orice manevră în condiții de siguranță⁴². Desigur că, dat fiind gradul firesc de abstractizare al normei, s-a mai pus problema neconstituționalității și a altor prevederi din același act normativ. Considerăm însă, în acord cu instanța de contencios constituțional, că normele sunt clare, previzibile și inteligibile, fiind normal să presupună o

³⁸ Art. 72 alin. (2) Pietonii au prioritate de trecere față de conducătorii de vehicule numai atunci când sunt angajați în traversarea drumurilor publice prin locuri special amenajate, marcate și semnalizate corespunzător, ori la culoarea verde a semaforului destinat pietonilor.

³⁹ Jud. Galați, sentința penală nr. 1549/20.10.2023, definitivă prin decizia nr. 65/A din 16.01.2024 a Curții de Apel Galați, Secția penală și pentru cauze cu minori (www.rejust.ro).

⁴⁰ Decizia C.C.R. nr. 1067/2009, publicată în M.Of., Partea I nr. 571 din 17 august 2009 (www.lege5.ro).

⁴¹ În același sens, a se vedea și Jud. Sectorului 2 București, sentința penală nr. 259 din 07.04.2023, definitivă prin decizia penală nr. 49/A/18.01.2024 a Curții de Apel București (www.rejust.ro), unde s-a arătat că: „aceste norme – cadru, generale, respectiv art. 35 alin. (1) și art. 48 din O.U.G. 195/2002, trebuie completate în concreto cu alte dispoziții legale, cu caracter special, care reglementează o obligații specifice și concrete pentru participantul la trafic, pentru că doar o încălcare a unei obligații particulare de prudență poate să conducă la depășirea riscului permis de legiuitor. În caz contrar, s-ar promova o formă de răspundere obiectivă”.

⁴² „(...) inculpatul B.B., prin încălcarea dispozițiilor art. 35 alin.(1) din O.U.G. nr. 195/2002 (participanții la trafic trebuie să aibă un comportament care să nu afecteze fluenta și siguranța circulației, să nu pună în pericol viața sau integritatea corporală a persoanelor și să nu aducă prejudicii proprietății publice) și ale art. 49 alin. (1) din O.U.G. nr.195/2002 privind regimul de viteză în localitate, în data de 21.08.2020, ora 20:27, în timp ce conducea autoturismul marca Ford Mondeo, cu numărul de înmatriculare ..., cu o viteză de 109 km/h, pe DN1 C, VOG la km. 2+100 m, pe banda de circulație corespunzătoare sensului Dej – Cluj-Napoca, de pe raza satului Bunești, județul Cluj, unde viteza legală era de 50 km/h, a intrat în coliziune cu autoturismul marca Audi, cu nr. de înmatriculare ..., condus de inculpatul L.H., cei doi șoferi provocând împreună uciderea persoanelor vătămate L.M. și L.M, pasageri în ultimul autoturism” (Jud. Dej, sentința penală nr. 196 din 22.05.2023, definitivă prin decizia penală nr. 320/A/2024 din 07.03.2024 a Curții de Apel Cluj, www.rejust.ro).

arie mai extinsă de aplicare, întrucât trebuie să cuprindă cât mai multe conduite ale participanților la trafic care vor fi analizate însă în concret în fiecare speță în parte⁴³.

Ce se poate observa în aceste spețe este însă faptul că măsurile de prevedere sunt expuse mai întâi într-o lege, ordonanță de Guvern sau ordonanță de Guvern de urgență, iar mai apoi sunt concretizate la nivel infralegal. O astfel de reglementare a fost considerată constituțională și în doctrină, când s-a arătat că „prevederile art. 192 alin. (2), respectiv art. 196 alin. (3) C.pen. sunt constituționale numai în măsura în care dispozițiile și măsurile de prevedere la care fac trimitere sunt edictate printr-un act de forță legii, chiar completat sub aspect tehnic cu elemente ale unei reglementări infralegale. Dacă însă acele dispoziții sau măsuri se regăsesc numai în cuprinsul unui act inferior legii, textele evocate din Codul penal sunt susceptibile de rezerve sub aspectul constituționalității lor”⁴⁴.

B. Accidentele de muncă

Cel mai probabil imediat după sau la egalitate cu numărul spețelor legate de accidentele de circulație sunt accidentele de muncă. În acest caz, alături de infracțiunile de ucidere din culpă și vătămare corporală din culpă se vor reține de cele mai multe ori și una dintre infracțiunile de neluare/nerespectare a măsurilor legale de securitate și sănătate în muncă prev. de art. 349 C.pen.⁴⁵, respectiv art. 350 C.pen.⁴⁶ Legea care reglementează acest

⁴³ A se vedea, spre exemplu, Decizia C.C.R. nr. 651/2020 (M.Of. Partea I nr. 1319 din 31 decembrie 2020), unde au fost criticate prevederile art. 48 din O.U.G. nr. 195/2002, mai exact noțiunea de „manevră”, Curtea arătând că „noțiunea de „manevră” utilizată în cuprinsul art. 48 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 195/2002 reprezintă, conform Dicționarului explicativ al limbii române, „mișcare, acționare manuală a unui mecanism”, „manipularea unui aparat, a unui dispozitiv tehnic”. Curtea reține că în cuprinsul Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 195/2002 și a Regulamentului din 4 octombrie 2006 de aplicare a Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 195/2002 privind circulația pe drumurile publice, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1.391/2006, publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 876 din 26 octombrie 2006, cu modificările și completările ulterioare, termenul de manevră este folosit în corelare cu alți termeni. Astfel, spre exemplu, „manevra de depășire” [potrivit art. 45 alin. (1) din ordonanța de urgență, este manevra prin care un vehicul trece înaintea altui vehicul ori pe lângă un obstacol, aflat pe același sens de circulație, prin schimbarea direcției de mers și ieșirea de pe banda de circulație sau din șirul de vehicule în care s-a aflat inițial], „manevra de schimbare a direcției de mers”, „manevra de întoarcere” sau „de mers înapoi” [potrivit art. 116 alin. (2) din Regulament, intenția conducătorilor de autovehicule și tramvaie de a schimba direcția de mers, de a ieși dintr-un rând de vehicule staționate ori de a intra într-un asemenea rând, de a trece pe o altă bandă de circulație sau de a vira spre dreapta ori spre stânga sau a celor care urmează să efectueze întoarcere, depășire ori oprire se semnalizează prin punerea în funcțiune a luminilor indicatoare de direcție cu cel puțin 50 m în localități și 100 m în afara localităților înainte de începerea efectuării manevrelor] etc.” Aceleași argumente au fost menținute de Curtea Constituțională și în decizii ulterioare, ultima fiind nr. 666/2022 (M.Of., Partea I nr. 253 din 28 martie 2023).

⁴⁴ F. Streteanu, Considerații privind regimul normelor penale incomplete în lumina jurisprudenței recente a Curții Constituționale, în Caiete de drept penal nr. 4/2016.

⁴⁵ **Art. 349. Neluarea măsurilor legale de securitate și sănătate în muncă**

(1) Neluarea vreuneia dintre măsurile legale de securitate și sănătate în muncă de către persoana care avea îndatorirea de a lua aceste măsuri, dacă se creează un pericol iminent de producere a unui accident de muncă sau de îmbolnăvire profesională, se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 3 ani sau cu amendă.

(2) Fapta prevăzută în alin. (1) săvârșită din culpă se pedepsește cu închisoare de la 3 luni la un an sau cu amendă.

⁴⁶ **Art. 350. Nerespectarea măsurilor legale de securitate și sănătate în muncă**

(1) Nerespectarea de către orice persoană a obligațiilor și a măsurilor stabilite cu privire la securitatea și sănătatea în muncă, dacă prin aceasta se creează un pericol iminent de producere a unui accident de muncă sau de îmbolnăvire profesională, se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 3 ani sau cu amendă.

domeniu în principal este Legea nr. 319/2006 a securității și sănătății în muncă⁴⁷, unde se prevăd mai multe obligații atât ale angajatorului, cât și ale lucrătorilor. De aceea, măsurile de prevedere la care se referă art. 192 și art. 196 C.pen. vor coincide de această dată cu măsurile legale de securitate și sănătate în muncă prevăzute de această legislație specială.

Tot având în vedere deciziile Curții Constituționale referitoare la infracțiunile de abuz în serviciu, respectiv neglijență în serviciu, au fost ridicate mai multe excepții de neconstituționalitate și ale art. 349 C.pen. și ale art. 350 C.pen. S-a considerat că noțiunea de „măsuri legale” este una lipsită de previzibilitate, întrucât în practică se rețin infracțiunile indiferent dacă acestea sunt prevăzute de legislația primară sau de cea inferioară legii, cum ar fi hotărâri de Guvern sau ordine de ministru și nu există o sistematizare a acestor măsuri pentru ca cetățeanul obișnuit să își poată forma o conduită socială conformă.

Pronunțând o soluție de respingere a excepției de neconstituționalitate invocate, Curtea, prin Decizia nr. 69/2017⁴⁸ a stabilit câteva repere fundamentale în ceea ce privește această infracțiune care sancționează neluarea măsurilor legale de securitate și sănătate în muncă.

În primul rând, a menționat expres principiul responsabilității angajatorului de a asigura securitatea și sănătatea în muncă a lucrătorilor în toate aspectele legate de muncă, chiar și în situația în care apelează la servicii externe, și indiferent de modul în care lucrătorii își îndeplinesc obligațiile în domeniu (art. 6 din Legea nr. 319/2006)⁴⁹. În legătură cu acest aspect, Curtea a mai subliniat că angajatorii, prin desfășurarea activităților specifice unui domeniu de activitate, deci prin asumarea unui rol important în acest context, au obligația de a cunoaște și cadrul normativ aplicabil, inclusiv în ceea ce privește respectarea măsurilor de securitate și sănătate în muncă. Cu alte cuvinte, faptul că enumerarea unor astfel de măsuri nu este realizată la nivelul legislației primare și eventual într-un singur act normativ nu este de natură a-i permite angajatorului să invoce necunoașterea legii.

În al doilea rând, Curtea a constatat că ar fi imposibilă enumerarea în textele de lege criticate a tuturor măsurilor de securitate și sănătate în muncă⁵⁰. În acest sens, opțiunea legiuitorului a fost aceea de a reglementa aceste norme cu un anumit grad de abstractizare și de generalitate. A arătat Curtea că reglementările cuprinse în Legea nr. 319/2006, lege-

(2) Cu aceeași pedeapsă se sancționează repunerea în funcțiune a instalațiilor, mașinilor și utilajelor, anterior eliminării tuturor deficiențelor pentru care s-a luat măsura opririi lor.

(3) Faptele prevăzute în alin. (1) și alin. (2) săvârșite din culpă se pedepsesc cu închisoare de la 3 luni la un an sau cu amendă.

⁴⁷ Publicată în M.Of., Partea I nr. 646 din 26 iulie 2006.

⁴⁸ Publicată în M.Of., Partea I nr. 569 din 18 iulie 2017 (www.lege5.ro).

⁴⁹ Par. 23.

⁵⁰ Par. 27.

cadru, sunt detaliate, în funcție de domeniul în care se aplică, prin hotărâri ale Guvernului care, potrivit art. 108 alin. (2) din Constituție, se emit pentru organizarea executării legilor⁵¹.

În considerentele aceleiași decizii, Curtea însăși a recunoscut că „*Legea nr. 319/2006 stabilește principiile generale (s.n.) referitoare la prevenirea riscurilor profesionale, protecția sănătății și securitatea lucrătorilor (...). Așadar, aceasta constituie legea-cadru în ce privește securitatea și sănătatea în muncă, prevederile sale fiind aplicabile în toate sectoarele de activitate, atât publice, cât și private (...)*”⁵². În plus, Curtea a precizat că dispozițiile cuprinse în Legea nr. 319/2006 au într-adevăr o „formulare generică”, însă „*ar fi imposibilă enumerarea în textele de lege criticate a tuturor normelor de securitate și sănătate în muncă. Tocmai de aceea, legiuitorul a optat pentru o reglementare care presupune un anumit grad de abstractizare și de generalitate. Reglementările cuprinse în Legea nr. 319/2006, lege-cadru, sunt detaliate, în funcție de domeniul în care se aplică, prin hotărâri ale Guvernului care, potrivit art. 108 alin. (2) din Constituție, se emit pentru organizarea executării legilor*”⁵³.

Curtea și-a menținut opinia și mai recent, prin Decizia nr. 456/2023⁵⁴, reiterând argumentele avute în vedere la pronunțarea Deciziei nr. 69/2017 menționate, dar și ale Deciziei nr. 304/2020⁵⁵ referitoare la excepția de neconstituționalitate ale art. 350 C.pen.

În același fel, în doctrină s-a acceptat că norma de incriminare de la art. 349, respectiv art. 350 C.pen. poate trece testul de constituționalitate, „dacă măsurile de securitate în muncă la care se referă textul sunt precizate într-o lege – spre exemplu, în Legea nr. 319/2006 a sănătății și securității în muncă – chiar dacă detalierea parametrilor tehnici ai acestora se face printr-un act normativ de forță inferioară legii. Spre exemplu, art. 13 lit. q) din Legea nr. 319/2006 impune angajatorului obligația de *a asigura echipamente de muncă fără pericol pentru securitatea și sănătatea lucrătorilor*, obligație a cărei încălcare poate atrage incidența art. 349 C.pen. Împrejurarea că această obligație este precizată sub aspect tehnic de prevederile H.G. nr. 1146/2006 – care conține norme privind verificarea echipamentelor, amplasarea și utilizarea în funcție de natura echipamentului etc. – nu atrage neconstituționalitatea textului de incriminare”⁵⁶.

În practică, după cum aminteam, uciderea din culpă și vătămarea corporală din culpă se rețin de obicei în concurs de infracțiuni cu una din infracțiunile de neluare, respectiv nerespectare a măsurilor legale de securitate și sănătate în muncă atunci când urmarea imediată se produce în urma unor accidente de muncă. Deși Legea nr. 319/2006 prevede

⁵¹ Câteva dintre acestea sunt: H.G. nr. 1146/2006 privind cerințele minime de securitate și sănătate în muncă de către lucrători a echipamentelor de muncă (M.Of., Partea I nr. 815 din 3 octombrie 2006), H.G. nr. 300/2006 privind cerințele minime de securitate și sănătate în muncă pentru șantierelor temporare sau mobile (M.Of., Partea I nr. 252 din 21 martie 2006), H.G. nr. 1048/2006 privind cerințele minime de securitate și sănătate în muncă pentru utilizarea de către lucrători a echipamentelor individuale de protecție la locul de muncă (Republicat în M.Of., Partea I nr. 338 din 6 aprilie 2022); H.G. nr. 493/2006 privind cerințele minime de securitate și sănătate în muncă referitoare la expunerea lucrătorilor la riscurile generate de zgomot (M.Of., Partea I nr. 380 din 3 mai 2006); H.G. nr. 1208/2006 privind cerințele minime de securitate și sănătate în muncă referitoare la utilizarea echipamentelor cu ecran de vizualizare (M.Of., Partea I nr. 786 din 18 septembrie 2006) ș.a.

⁵² Par. 19.

⁵³ Par. 27.

⁵⁴ Publicată în M.Of., Partea I nr. 1158 din 20 decembrie 2023 (www.lege5.ro).

⁵⁵ Publicată în M.Of., Partea I nr. 1144 din 26 noiembrie 2020 (www.lege5.ro).

⁵⁶ F. Streteanu, Considerații privind regimul normelor penale incomplete în lumina jurisprudenței recente a Curții Constituționale, în Caiete de drept penal nr. 4/2016.

multiple obligații ale angajatorului și ale lucrătorului, vastitatea relațiilor de muncă și situațiilor ce se pot întâmpla în practică determină ca măsurile legale de securitate și sănătate în muncă, ce coincid în acest caz, după cum menționăm, cu măsurile de prevedere, să fie incluse în norme inferioare legii, cum ar fi hotărâri de Guvern, ordine de ministru, fișe ale postului, regulamente de ordine interioară. După cum am observat, Curtea Constituțională nu consideră a fi o problemă de previzibilitate sub acest aspect.

Într-adevăr, dată fiind specificitatea și multitudinea domeniilor de lucru, nu este posibil ca o singură lege să prevadă toate măsurile legale de securitate și sănătate în muncă. De aceea, obligațiile generale prevăzute de lege sunt particularizate în diverse acte normative infralegale, care trebuie cunoscute de angajatori, fiecare în funcție de domeniul său de activitate. Mai apoi, lucrătorii trebuie instruiți corespunzător, astfel că vor lua cunoștință de măsurile legale de securitate și sănătate în muncă, răspunzând în cazul în care nu le respectă pentru infracțiunea prevăzută de art. 350 C.pen.

Spre exemplu, în practică s-a reținut infracțiunea prevăzută de art. 349 C.pen. atunci când au fost încălcate normele specifice de securitate a muncii pentru lucrul la înălțime aprobate prin ordinul nr. 235/1995: „(...) Curtea reține că în fișa de aptitudine nr. 905/2004 eliberată de S.C. N. SRL pentru victima I.J., nu s-a făcut mențiunea expresă „pentru lucrul la înălțime” și nici în fișa individuală de instructaj privind protecția muncii a victimei, nefiind astfel respectate prevederile articolelor 11 și 12 din normele mai sus arătate”⁵⁷. Într-o altă speță, normele ce au fost încălcate erau prevăzute într-o anexă a unei hotărâri de guvern ce reglementa securitatea și sănătatea în muncă a lucrătorilor din industria extractivă de foraj, dar și într-un document intitulat „*Practica recomandată pentru protecția unităților de pompare, ediția a 3-a, noiembrie 2009, APIRP 11ER*”, elaborat de către Institutul American de Petrol⁵⁸.

Practic, similar celor expuse cu privire la situația accidentelor de circulație, și în acest domeniu al accidentelor de muncă se va porni de la normele generale prevăzute de Legea nr. 319/2006, care vor fi coroborate cu alte norme legale, aproape la fel de generale, însă care sunt concretizate ulterior cu norme de cele mai multe ori infralegale, care nu sunt altceva decât o punere în executare a legii. De pildă, inculpatul a fost condamnat pentru săvârșirea infracțiunii de ucidere din culpă în variantă agravată pentru că „nu a asigurat

⁵⁷ Curtea de Apel Oradea, Secția penală și pentru cauze cu minori, decizia nr. 93/R/2009 din 19 februarie 2009 (www.idrept.ro).

⁵⁸ „(...) din probele administrate în cauză a rezultat că inhalarea de către F.M.-I. a gazelor de sondă a fost posibilă întrucât locul în care se aflau ventilul și capătul derivației din coloana de exploatare a sondei nr. 536 Ariceștii Rahtivani, nu era împrejmuire și nici semnalizat în mod corespunzător, așa cum S.C. O. P. S.A. ar fi trebuit să procedeze, potrivit dispozițiilor legale și potrivit unor norme și măsuri generale de comportament uman adecvate activității desfășurate. Astfel, în conformitate cu **prevederile punctului 2.1.3., din Anexa 1 a H.G. nr. 1050/2006, privind cerințele minime pentru asigurarea securității și sănătății lucrătorilor din industria extractivă de foraj**, „zonele în care există riscuri specifice trebuie delimitate și semnalizate”. Or, din procesul-verbal de cercetare la fața locului rezultă că în jurul beciului sondei, acolo unde se elimină gaze din coloana de exploatare a sondei, nu era ridicat un gard de împrejmuire și nici nu existau panouri de semnalizare. Obligația împrejmuirii beciului sondei cu un gard de protecție rezultă și din documentul intitulat „**Practica recomandată pentru protecția unităților de pompare, ediția a 3-a, noiembrie 2009, APIRP 11ER**”, elaborat de către Institutul American de Petrol, aflat la filele 244-286 din volumul II al dosarului de urmărire penală. Potrivit acestui document, Acolo unde amplasamentele nesupravegheate se află aproape de o așezare umană, poate fi necesară instalarea unor bariere de protecție, cum sunt conferite de un perimetru complet închis și încuiat (vedeți 4.4.1.3) art.1.2 lit.c ”. (Judecătoria Ploiești, sentința penală nr. 1549/2019 din 2 septembrie 2019, definitivă prin decizia nr. 899/2020 din 8 octombrie 2020, Curtea de Apel Ploiești, Secția penală și pentru cauze cu minori și de familie, www.rolii.ro).

condițiile necesare desfășurării în siguranță a activităților în cadrul societății, prin desemnarea unor lucrători neautorizați de a conduce și manevra încărcătorul frontal New Holland W 170B, fără a adopta soluții conforme prevederilor legale în vigoare prin a căror aplicare să fie eliminate sau diminuate riscurile de accidentare”, încalcând, pe lângă mai multe prevederi din Legea nr. 319/2006, cum ar fi art. 13 lit. a)⁵⁹, și prevederea conținută de punctul 2 din Instrucțiunea nr. 23 „Pentru lucrul cu vola în activitățile Încărcare-Transport-Descărcare” aparținând societății inculpate⁶⁰.

CONCLUZII

Pe cale de consecință, după ce Curtea și-a prezentat concepția asupra previzibilității normelor în domeniul răspunderii penale la pronunțarea Deciziei nr. 405/2016, când a considerat că dreptul penal trebuie să opereze numai cu norme previzibile, clare, inteligibile, ceea ce presupune ca încălcarea ce ar trebui să dea naștere unei infracțiuni să fie doar a unei norme din legislația primară, în prezent, consideră că noțiunea de „măsuri de prevedere”, dar și cea de „măsuri legale de securitate și sănătate în muncă” respectă standardul constituțional de previzibilitate, deși criticile invocate au pornit aproape de fiecare dată de la aceleași argumente care au fost menționate și în cazul excepției de neconstituționalitate admise ale infracțiunii de abuz în serviciu. După cum am văzut, chiar și normele încălcate în concret au făcut de multe ori obiectul excepțiilor de neconstituționalitate, însă și acestea au fost respinse.

Diferența dintre cele două situații pe care Curtea pare să o fi avut în vedere poate pleca de la ideea că în materia infracțiunilor de abuz în serviciu și neglijență în serviciu, norma nu avea niciun reper pentru a stabili ce dispoziții ar trebui încălcate prin „îndeplinirea defectuoasă” a atribuțiilor de serviciu, fiind în mod direct atrasă răspunderea penală a funcționarului public sau „privat” inclusiv atunci când atribuțiile erau prevăzute în fișa postului sau regulamentul intern, fără nicio prevedere la nivelul legislației primare. Or, după cum am văzut, în ceea ce privește infracțiunile de ucidere din culpă, respectiv vătămare corporală din culpă, raționamentul Curții pare să fi plecat de fiecare dată de la aceea că reglementarea măsurilor de prevedere respectă standardul de previzibilitate atunci când măsura de prevedere este existentă chiar și într-o normă generală prevăzută la nivelul legislației primare, care este mai apoi detaliată într-o normă inferioară legii, toate acestea presupunând însă în unele cazuri un grad firesc de abstractizare și generalizare, ceea ce nu ridică probleme de neconstituționalitate.

De aceea, în acord cu cele expuse de Curte în deciziile privind infracțiunile prevăzute de art. 192 și art. 196 C.pen., considerăm că, dat fiind că este vorba despre o culpă profesională, destinatarii normei au obligația de lua cunoștință despre normele specifice ale profesiei, meseriei, activității pe care o desfășoară și de a fi informați pe tot parcursul

⁵⁹ **Art. 13**

În vederea asigurării condițiilor de securitate și sănătate în muncă și pentru prevenirea accidentelor de muncă și a bolilor profesionale, angajatorii au următoarele obligații:

a) să adopte, din faza de cercetare, proiectare și execuție a construcțiilor, a echipamentelor de muncă, precum și de elaborare a tehnologiilor de fabricație, soluții conforme prevederilor legale în vigoare privind securitatea și sănătatea în muncă, prin a căror aplicare să fie eliminate sau diminuate riscurile de accidentare și de îmbolnăvire profesională a lucrătorilor; (...).

⁶⁰ C.A. Bacău, Secția penală și pentru cauze cu minori și familie, decizia penală nr. 291 din 20 martie 2024 (www.rejust.ro).

exercitării acesteia. În caz contrar, vor putea fi condamnați pentru infracțiunile de vătămare corporală din culpă sau ucidere din culpă în varianta agravată, neputând invoca faptul că nu au putut să își formeze conduita astfel încât să corespundă standardului legal din perspectiva previzibilității acestuia.

De altfel, la această concluzie s-a ajuns și în doctrină, considerându-se că, uneori, în astfel de cazuri, se impun „reglementări tehnice extrem de detaliate, care cu greu și-ar găsi locul într-o lege și ar fi imposibil de reluat în norma de incriminare. Pentru acest domenii, un mod de reglementare care credem că satisface exigențele constituționale ar fi acela în care norma penală se completează cu o altă normă, de rang legal, care definește suficient de precis elementul pe care norma incompletă îl împrumută, lăsând eventual în competența unui act de rang inferior doar precizarea detaliilor tehnice”⁶¹.

⁶¹ F. Stretanu, Considerații privind regimul normelor penale incomplete în lumina jurisprudenței recente a Curții Constituționale, în Caiete de drept penal nr. 4/2016.